

ΓΝΩΜΗ της Ο.Κ.Ε.

“Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Κοινοτικής Πρωτοβουλίας
Leader+ 2000-2006”

Γ΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης -
Κ.Π.Σ. (vo. 13)

Αθήνα, 16 Ιουλίου 2002

Διαδικασία

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (Ο.Κ.Ε.) ανέλαβε την έκδοση Γνώμης, για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader+ 2000 - 2006, με βάση το άρθρο 82 παρ. 3 του Συντάγματος και το άρθρο 4 του Ν. 2232/1994.

Η Ο.Κ.Ε. αποφάσισε την έκδοση Γνώμης για κάθε Επιχειρησιακό Πρόγραμμα για τρεις λόγους. *Πρώτον, σύμφωνα με τον ιδρυτικό νόμο της Ο.Κ.Ε. ο μόνος τρόπος με τον οποίο μπορεί να εκφρασθεί επί διαφόρων κειμένων, όπως το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, είναι με τη διαδικασία που προβλέπει το άρθρο 2 του Ν. 2232/1994. Δεύτερον, η Ο.Κ.Ε. αναγνωρίζει ότι οι θέσεις που εκφράζονται στα διάφορα Επιχειρησιακά Προγράμματα και στο Συμπλήρωμα Προγραμματισμού, αποτελούν σημαντικές πολιτικές παρεμβάσεις, για τις οποίες απαιτείται και η άποψη της ελληνικής κοινωνίας - ανεξαρτήτως αν αυτές μπορούν να αλλάξουν - εφόσον έχουν συμφωνηθεί μεταξύ της Κυβέρνησης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τρίτον, η Ο.Κ.Ε. κρίνει ότι είναι απαραίτητες αυτές οι γνωμοδοτήσεις τώρα, για να έχει άποψη για τις αλλαγές που θα απαιτηθούν να γίνουν το 2003, στη διαδικασία της ενδιάμεσης αξιολόγησης του Κ.Π.Σ.*

Η Ο.Κ.Ε. συμμετέχει με δικαίωμα ψήφου σε όλες τις Επιτροπές Παρακολούθησης του Γ Κ.Π.Σ. (συμπεριλαμβανομένων και των επιχειρησιακών προγραμμάτων των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών) με τακτικό και αναπληρωματικό μέλος και με σκοπό τη βελτιστοποίηση των θέσεων που θα εκφράσουν οι εκπρόσωποί της σε αυτές, έχει συστήσει κεντρική Επιτροπή Επιστημονικής

Στήριξης για το Γ Κ.Π.Σ. με Πρόεδρο τον κ. **Δημήτρη Πολίτη** και μέλη τους κ.κ. **Χαράλαμπο Κεφάλα, Ρένα Κουμάντου, Κωνσταντίνο Κόλλια, Νικόλαο Λιόλιο** και **Παναγιώτη Αλεξόπουλο**. Ως εμπειρογνώμονες μετέχουν οι κ.κ. **Φωκίων Δεληγιάννης, Κατερίνα Μπατζελή** και **Γιώργος Ρωμανιάς**. Τον επιστημονικό συντονισμό έχουν οι επιστημονικοί συνεργάτες της Ο.Κ.Ε. Δρ. **Ματίνα Γιαννακούρου, Μαρία Ιωαννίδου** και Δρ. **Αθανάσιος Παπαϊωάννου**.

Ειδικότερα, για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader+ 2000 - 2006, συστάθηκε Επιτροπή με Πρόεδρο τον κ. **Δημήτριο Κυριαζή** και μέλη τους κ.κ. **Γεώργιο Μότσο, Διονύσιο Σκαρμούτσο, Βασίλειο Ξενάκη, Νικόλαο Λιόλιο** και **Γεώργιο Γωνιωτάκη**. Στην Επιτροπή Εργασίας συμμετείχαν οι Εμπειρογνώμονες κα **Αναστασία Κουτσιβίτου** και κα **Γαβριήλ Σμαράγδα**. Τον επιστημονικό συντονισμό είχε η κα **Δέσποινα Σαρρή**.

Η Επιτροπή Εργασίας άρχισε τις εργασίες της στις 7 Ιουνίου 2002 και τις ολοκλήρωσε σε τέσσερις (4) συνεδριάσεις. Το κείμενο υπεβλήθη στην προαναφερθείσα κεντρική Επιτροπή Επιστημονικής Στήριξης, η οποία το διαβίβασε στην Εκτελεστική Επιτροπή. Η Εκτελεστική Επιτροπή διαμόρφωσε την εισήγησή της προς την Ολομέλεια στη συνεδρίασή της, στις 8 Ιουλίου 2002.

Η Ολομέλεια της Ο.Κ.Ε., στην οποία εισηγητές ήταν οι κ.κ. Δημήτριος Κυριαζής και Νικόλαος Λιόλιος, κατόπιν ολοκλήρωσης της συζήτησης του θέματος στη συνεδρίαση της 16ης Ιουλίου 2002, διατύπωσε την υπ' αριθ. 78 Γνώμη της Ο.Κ.Ε.

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ανάπτυξη και Κοινωνική Συνοχή

Σε μία σύγχρονη δημοκρατική κοινωνία, η επιτυχία μιας στρατηγικής οικονομικής ανάπτυξης εξαρτάται, κυρίως, από τη συμμετοχή του συνόλου των κοινωνικών και οικονομικών δυνάμεων στο σχεδιασμό, την υλοποίηση και τον έλεγχο όλων των απαραίτητων μέτρων πολιτικής. Η κοινωνική συναίνεση σε ένα σχέδιο οικονομικής ανάπτυξης προϋποθέτει ότι αυτό διέπεται από τις αρχές της άμβλυσης των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων. Η μακροχρόνια και συνεπώς βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη δεν απαιτεί μόνο σεβασμό στο περιβάλλον και στις μελλοντικές γενιές, αλλά και άμβλυση των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων, οι οποίες καθίστανται εφικτές σε ένα περιβάλλον οικονομικής ανάπτυξης και προόδου. Η εμπειρία έχει καταδείξει ότι η κοινωνική συναίνεση επί των προγραμμάτων οικονομικής ανάπτυξης αποτελεί την απαραίτητη προϋπόθεση για την υλοποίηση μακρόπνοων αναπτυξιακών σχεδίων. Προσπάθειες επιβολής συνολικών ή επί μέρους οικονομικών μέτρων και πολιτικών που βρίσκουν αντίθετους τους κοινωνικούς εταίρους έχουν περιορισμένες πιθανότητες επιτυχίας.

Η πορεία της οικονομικής ανάπτυξης της Ελλάδος στο δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα μπορεί να χαρακτηριστεί συνολικά ως επιτυχημένη όσον αφορά στην επίτευξη του στόχου της οικονομικής μεγέθυνσης (αύξηση του συνολικού και κατά κεφαλή ΑΕΠ). Η τελευταία δεκαετία έδειξε ότι οι κοινωνικοί εταίροι είναι σε θέση να συμβάλλουν ουσιαστικά στην επίτευξη εθνικών οικονομικών στόχων, όπως αυτόν της ένταξης της χώρας μας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση της Ευρώπης (Ο.Ν.Ε.).

Ο νέος στόχος, που πολύ σωστά πλέον τίθεται στη χώρα μας, **της σύγκλισης της οικονομίας μας με τις αναπτυγμένες οικο-**

νομίες των χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα πρέπει να γίνει μέσα σε ένα πλαίσιο κοινωνικής συναίνεσης και αποδοχής, της οποίας ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της θα είναι και η άμβλυση των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων που δημιουργήθηκαν στην πορεία ένταξης της χώρας μας στην Ο.Ν.Ε. και όχι μόνο εξ αιτίας αυτής. Επίσης, η συμμετοχή της Ελλάδος στην Ενιαία Ευρώπη θα πρέπει να συμβάλει στην αναβάθμιση της δημοκρατικής λειτουργίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με απώτερο σκοπό τη μεγαλύτερη αποδοχή από τους λαούς της.

Γ Κ.Π.Σ. και Κοινωνικός Έλεγχος - Συμμετοχή

Η διαδικασία που ακολουθήθηκε για το νέο αναπτυξιακό σχέδιο της χώρας της περιόδου 2000-2006 δείχνει ότι η ελληνική πολιτεία αρχίζει να λαμβάνει υπόψη την ανάγκη της συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων στο σχεδιασμό του προγράμματος οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Η συμμετοχή της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής της Ελλάδος (Ο.Κ.Ε.), με γνωμοδοτήσεις, στο στάδιο του συνολικού σχεδιασμού ήταν πολύ σημαντική (βλέπε παρακάτω το σχετικό μέρος), αλλά δεν της ζητήθηκε και η ανάλογη συμμετοχή στα επί μέρους (τομεακά) προγράμματα ανάπτυξης. Ενθαρρυντική, όμως, είναι η συμμετοχή της Ο.Κ.Ε. στην υλοποίηση αυτού του προγράμματος οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, που για πρώτη φορά καθιερώνεται και θεσμικά σε όλα τα επίπεδα (11 τομείς και 13 περιφέρειες). Το πιο σημαντικό από όλα είναι η καθιέρωση του δικαιώματος θεσμικού ελέγχου της διαδικασίας υλοποίησης αυτού του σχεδίου οικονομικής ανάπτυξης στο πλαίσιο των χρηματοδοτικών ενισχύσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή όπως πλέον έχει καθιερωθεί να ονομάζεται του Γ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (Κ.Π.Σ.).

Τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης είναι ολοκληρωμένα διαρθρωτικά προγράμματα οικονομικής ανάπτυξης και αποτελούν το βασικό εργαλείο της ευρωπαϊκής περιφερειακής και διαρθρωτικής πολιτικής. Χρηματοδοτούνται, κατά το ήμισυ, περίπου, από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Ταμεία και αποσκοπούν στη διεύρυνση των παραγωγικών δυνατοτήτων της οικονομίας και στην αποτελεσματικότερη λειτουργία των αγορών.

Το Γ Κ.Π.Σ., που υλοποιείται στο διάστημα 2000-2006, έχει στόχο την οικονομική και κοινωνική συνοχή, με κύριες προτεραιότητες την ανταγωνιστικότητα, την απασχόληση, μέσω της ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού, το περιβάλλον και τη βιώσιμη ανάπτυξη, καθώς και την παροχή ίσων ευκαιριών. Η συμβολή των κοινωνικών φορέων στην υλοποίηση του Γ Κ.Π.Σ., που αποτελεί τη σημαντικότερη ολοκληρωμένη αναπτυξιακή παρέμβαση για την Ελλάδα, τα επόμενα χρόνια, είναι επιβεβλημένη για τη διασφάλιση της ορθής και δημοκρατικής διαχείρισης και της αξιοποίησης των σημαντικότερων διαρθρωτικών, εθνικών και ιδιωτικών πόρων, που θα χρηματοδοτήσουν τα έργα του Γ Κ.Π.Σ.

Ο σχεδιασμός του Γ Κ.Π.Σ. έχει ενσωματώσει την εμπειρία της εφαρμογής των δύο πρώτων φάσεων διαρθρωτικών παρεμβάσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) (Α΄ και Β΄ Κ.Π.Σ.) και των μεταβολών που συντελέστηκαν στο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον κατά τις φάσεις αυτές και συνοδεύθηκε από διεργασίες μεταρρύθμισης των Κανονισμών των Διαρθρωτικών Ταμείων, με στόχο τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της εφαρμογής τους. Στο πλαίσιο αυτό, το Γ Κ.Π.Σ. χαρακτηρίζεται από τη διαμόρφωση νέων κανόνων όσον αφορά στους στόχους παρεμβάσεων, τις

κοινοτικές πρωτοβουλίες, τον προγραμματισμό των παρεμβάσεων, καθώς και την εταιρική σχέση, την προσθετικότητα και αποτελεσματικότητα της εφαρμογής των διαρθρωτικών πολιτικών.

Οι Τοποθετήσεις της Ο.Κ.Ε. για το Σχέδιο Γ Κ.Π.Σ.

Στην υλοποίηση του Γ Κ.Π.Σ., υπάρχει, ιδιαίτερα, σημαντική ενδυνάμωση του ρόλου των κοινωνικών φορέων, μέσω της διεύρυνσης του ορισμού της εταιρικής σχέσης. Με τη μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων, στον ορισμό της εταιρικής σχέσης, εκτός της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του κράτους-μέλους συμμετέχουν πλέον, οι περιφερειακές και τοπικές αρχές, οι οικονομικοί και κοινωνικοί φορείς και άλλοι αρμόδιοι οργανισμοί, στις φάσεις σχεδιασμού, αξιολόγησης, παρακολούθησης και αποτίμησης κάθε δέσμης διαρθρωτικών παρεμβάσεων.

Στην Ελλάδα, η αναβάθμιση της συμμετοχής των κοινωνικών φορέων κατέστη εμφανής από τη φάση σχεδιασμού του Κ.Π.Σ., καθώς ακολουθήθηκε η πρακτική έκφρασης Γνώμης από πλευράς της Ο.Κ.Ε., αλλά και μεμονωμένων κοινωνικών φορέων σε διάφορες φάσεις προετοιμασίας του Σχεδίου Περιφερειακής Ανάπτυξης (Σ.Π.Α.) 2000-2006. Στο πλαίσιο του θεσμού της Ο.Κ.Ε., οι οικονομικοί και κοινωνικοί φορείς είχαν την ευκαιρία να διατυπώσουν τις απόψεις τους και να εμπλακούν στις διαδικασίες κατάρτισης του Γ Κ.Π.Σ., συμβάλλοντας ουσιαστικά στη διαμόρφωση προτάσεων, για τον προσδιορισμό των διαρθρωτικών παρεμβάσεων. Η Ο.Κ.Ε. έχει επανειλημμένα τοποθετηθεί, σχετικά με τις προκλήσεις-ευκαιρίες, που προκύπτουν από τη μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων και από την υλοποίηση του Γ Κ.Π.Σ. μέσα από σειρά Γνωμών που έχει εκδώσει¹:

¹ Για το πλήρες κείμενο των Γνωμών, που έχει εκδώσει μέχρι σήμερα η Ο.Κ.Ε., βλ. στην ιστοσελίδα της Ο.Κ.Ε. <http://www.oke.gr>

- Γνώμη της Ο.Κ.Ε. “Ατζέντα 2000 - Διαρθρωτικά Ταμεία”, Γνώμη 26/Φεβρουάριος 1999.
- Γνώμη της Ο.Κ.Ε. “Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης 2000-2006. Μεταποίηση και Υπηρεσίες”, Γνώμη 30/Απρίλιος 1999.
- Γνώμη της Ο.Κ.Ε. “Συνοπτικό Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης 2000-2006”, Γνώμη 34/Αύγουστος 1999.
- Γνώμη της Ο.Κ.Ε. “Σχέδιο Ανάπτυξης 2000-2006”, Γνώμη 36/ Δεκέμβριος 1999.

Η Ο.Κ.Ε. κρίνει θετικά τους νέους προσανατολισμούς που προκύπτουν από τη μεταρρύθμιση των Κανονισμών των Διαρθρωτικών Ταμείων και ιδιαίτερα από την εγκατάλειψη του συστήματος συνδιαχείρισης των διαρθρωτικών σχεδίων και προγραμμάτων από τα εθνικά κράτη και την Ε.Ε. και την υιοθέτηση ενός νέου συστήματος, που χαρακτηρίζεται από την αποκέντρωση των διαδικασιών σχεδιασμού, υλοποίησης, διασφάλισης της μέγιστης δυνατής διαφάνειας και από την αναβάθμιση της ευθύνης των κρατών με ταυτόχρονη συμμετοχή των κοινωνικών φορέων.

Ειδικότερα, η Ο.Κ.Ε. έχει επανειλημμένα εκφράσει την ικανοποίησή της για τη μεταφορά αρμοδιοτήτων προς τα κράτη και για τη διεύρυνση του ορισμού της εταιρικής σχέσης με την επακόλουθη αναβάθμιση της συμμετοχής των κοινωνικών φορέων, που καλούνται πλέον να διαμορφώσουν τις συνιστώσες της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, σε όλο το φάσμα της οικονομικο-κοινωνικής δραστηριότητας.

Ιδιαίτερα κρίσιμη θεωρείται, από πλευράς Ο.Κ.Ε., η ανάγκη επίτευξης μέγιστης αποτελεσματικότητας των διαρθρωτικών πολιτικών. Βασική προϋπόθεση είναι η σύγκλιση των ευρωπαϊκών και εθνικών προγραμμάτων και η μέγιστη προσπά-

θεια διασφάλισης των προϋποθέσεων πλήρους απορρόφησης των πόρων, αλλά και κυρίως, ορθολογικής αξιοποίησής τους, με αναπτυξιακά κριτήρια.

Η Ο.Κ.Ε., αναγνωρίζοντας την κοινωνική σημασία μιας αναπτυξιακής προσπάθειας, η οποία θα πρέπει να έχει ως στόχο την επίλυση σημαντικών κοινωνικών προβλημάτων, προέβη στην έκδοση Γνωμών Πρωτοβουλίας για δύο πολύ σημαντικά ζητήματα, που είναι “**Η Φτώχεια στην Ελλάδα**” (Γνώμη νο. 41/Ιούλιος 2000) και “**Το Δημογραφικό Ζήτημα**” (Γνώμη νο. 49/Δεκέμβριος 2000). Οι δύο αυτές Γνώμες αποτελούν την αρχή διαμόρφωσης μιας βάσης θέσεων της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής της Ελλάδος για την κοινωνική διάσταση της αναπτυξιακής πορείας της ελληνικής οικονομίας.

Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί αυτονόητο ότι απώτερος σκοπός κάθε αναπτυξιακής προσπάθειας είναι η διαμόρφωση των απαραίτητων προϋποθέσεων κοινωνικής συνοχής που εξασφαλίζεται μόνο όταν αμβλύνονται οι κοινωνικές ανισότητες. Συνεπώς, κάθε αναπτυξιακή προσπάθεια θα πρέπει, άμεσα και έμμεσα, να διαμορφώνει τις απαραίτητες συνθήκες αύξησης της απασχόλησης, μείωσης της φτώχειας και αύξησης της κοινωνικής ευημερίας.

Η Ο.Κ.Ε. στη Γνώμη της για τη φτώχεια είχε θέσει το όλο ζήτημα ως μέρος της αναπτυξιακής προσπάθειας της χώρας. Συγκεκριμένα, είχε αναφέρει ότι το πρόγραμμα για την καταπολέμηση της φτώχειας, δεν μπορεί να στηρίζεται αποκλειστικά στις πολιτικές κοινωνικής πρόνοιας. Αντιθέτως, το πρόγραμμα κατά της φτώχειας, είναι ένα πολυσύνθετο πρόγραμμα που πρέπει να συνδέεται οργανικά με τις:

- επί μέρους εκφάνσεις της αναπτυξιακής πολιτικής,
- πολιτικές για τη γεωργική ανάπτυξη,

- (ενεργητικές και παθητικές) πολιτικές της αγοράς εργασίας,
- πολιτικές κοινωνικής ασφάλειας,
- πολιτικές εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης,
- πολιτικές υγείας,
- πολιτικές εναντίον του κοινωνικού αποκλεισμού,
- πολιτικές κοινωνικής πρόνοιας, στέγασης και ενίσχυσης της παιδικής ηλικίας και της μητρότητας και
- περιφερειακές πολιτικές.

Γίνεται σαφές από το παραπάνω ότι όλα τα τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα, καθώς και όλα τα περιφερειακά προγράμματα, για τα οποία καλείται να γνωμοδοτήσει η Ο.Κ.Ε., έχουν άμεση σχέση με το πρόβλημα της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Οι πολιτικές παρέμβασης που αναπτύχθηκαν στις δύο αυτές Γνώμες αποτελούν τη βάση στην οποία στηρίζονται οι προτάσεις της Ο.Κ.Ε. σε όλες τις Γνώμες της για τα επιχειρησιακά προγράμματα υλοποίησης του Γ Κ.Π.Σ.

Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί ότι το Γ Κ.Π.Σ., ανεξάρτητα αν είναι το τελευταίο πακέτο στήριξης ή όχι, αποτελεί τη μεγάλη ευκαιρία της Ελλάδος για οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Η Ο.Κ.Ε. γνωρίζει ότι αλλάζουν σημαντικά τα δεδομένα στον πολιτικό και οικονομικό χάρτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Ο.Κ.Ε. σε δύο Γνώμες της είχε την ευκαιρία να τοποθετηθεί σε ζητήματα που αφορούν το μέλλον της Ευρώπης. Η Ο.Κ.Ε. εξέφρασε τις απόψεις της για το “**Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου**” (Γνώμη νο. 19/Ιούλιος 1998) όπου, εκτός των άλλων, η Ο.Κ.Ε. θεωρεί πολύ σημαντική την πολιτική μεταβίβασης των

εισοδημάτων μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.), ως εργαλείο άμβλυσης των κοινωνικών ανισοτήτων και συνεπώς μέρος μιας γενικότερης αναπτυξιακής προοπτικής. Στην ίδια Γνώμη η Ο.Κ.Ε. επισήμανε το πρόβλημα που μπορεί να δημιουργηθεί από τη διεύρυνση με την μετατόπιση του κέντρου βάρους από τις χώρες της νότιας Ευρώπης στις χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης. Το θέμα της διεύρυνσης κρίθηκε τόσο σημαντικό που η Ο.Κ.Ε. θεώρησε χρήσιμο να εκφέρει Γνώμη “**Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης**”, (Γνώμη νο. 46/Οκτώβριος 2000). Στη Γνώμη αυτή η Ο.Κ.Ε. τάχθηκε υπέρ της διεύρυνσης αλλά επεσήμανε ότι το “εγχείρημα της διεύρυνσης κρύβει πολλούς κινδύνους για τη σταθερότητα, την οικονομική και κοινωνική συνοχή της Ένωσης”. Η Ο.Κ.Ε., εκτός των άλλων, πρότεινε ότι η αντιμετώπιση αυτών των κινδύνων προϋποθέτει ότι, η Ε.Ε. θα πρέπει να έχει ολοκληρώσει τις εσωτερικές αναδιαρθρώσεις της. Το Γ Κ.Π.Σ. αποτελεί χρήσιμο εργαλείο επίστευσης αυτών των εσωτερικών αναδιαρθρώσεων.

Η Ο.Κ.Ε. συμμετέχει με δικαίωμα ψήφου σε όλες τις Επιτροπές Παρακολούθησης του Γ Κ.Π.Σ. Ειδικότερα, η συμμετοχή της Ο.Κ.Ε. στις εν λόγω Επιτροπές προβλέπεται στον Κανονισμό 1260/1999 του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης περί γενικών διατάξεων για τα Διαρθρωτικά Ταμεία, ο οποίος εφαρμόστηκε με το Ν. 2860/2000 άρθρο 14. Η εξέλιξη αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική και καταδεικνύει τον αποφασιστικό ρόλο των κοινωνικών και οικονομικών φορέων στη διαδικασία εφαρμογής του Προγράμματος, αφού οι Επιτροπές Παρακολούθησης έχουν την κύρια ευθύνη και τον έλεγχο της αποτελεσματικότητας και της ποιότητας της υλοποίησης. Με σκοπό τη βελτιστοποίηση των θέσεων που θα εκφράσουν οι εκπρόσωποί της σε αυτές, έχει συστήσει ειδική Επιτροπή Επιστημονικής Στήριξης, κατά τα αναφερόμενα ανωτέρω στη Διαδικασία.

Για κάθε τομεακό πρόγραμμα η Ο.Κ.Ε. έχει συστήσει Επιτροπή Εργασίας με σκοπό την έκδοση Γνώμης επί των κειμένων του Επιχειρησιακού Προγράμματος και του Συμπληρώματος Προγραμματισμού. Επίσης, έχει συσταθεί μία επιτροπή για την έκδοση Γνώμης για όλα τα περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα. Η πρόκληση για την Ο.Κ.Ε. και γενικότερα για τους συμμετέχοντες στην εθνική προσπάθεια αξιοποίησης των δυνατοτήτων που προσφέρει το Γ' Κ.Π.Σ. είναι μεγάλη, δεδομένου μάλιστα ότι, αυτό αφορά σημαντικότερα κονδύλια σε κρίσιμους τομείς της ελληνικής οικονομίας.

Η Ο.Κ.Ε., μετά την συνταγματική κατοχύρωση της (βλ. άρθρο 82 παράγραφος 3 του Συντάγματος), αποτελεί θεσμό, αποστολή του οποίου είναι "η διεξαγωγή του κοινωνικού διαλόγου για τη γενική πολιτική της Χώρας και ιδίως για τις κατευθύνσεις της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής".

Σε αυτό το πλαίσιο, η Ο.Κ.Ε. αποτελεί εκφραστή της θεσμοθετημένης ελληνικής κοινωνίας και θεωρεί ότι εκφράζοντας το σύνολο των κοινωνικών εταίρων έχει την από το νόμο υποχρέωση, αλλά, κυρίως, την υποχρέωση απέναντι στην ελληνική κοινωνία και πολιτεία να τοποθετηθεί επί του πιο σημαντικού σχεδίου διαρθρωτικών παρεμβάσεων που είναι το Γ' Κ.Π.Σ.

Οι τοποθετήσεις της Ο.Κ.Ε. για τις Πολιτικές Αγροτικής Ανάπτυξης

Η παρούσα Γνώμη της Ο.Κ.Ε. αφορά το **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader+ 2000 - 2006**. Η Ο.Κ.Ε. επανειλημμένα έχει εκφράσει μία σειρά Γνωμών επί θεμάτων, που άπτονται, άμεσα ή έμμεσα, της Πολιτικής Αγροτικής Ανάπτυξης, καθώς θεωρεί ότι η ενίσχυση του Αγροτικού Χώρου είναι απαραίτητη λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του (γεωγραφικών, οικονομικών, κοινωνικών).

Οι Γνώμες αυτές είναι οι ακόλουθες:

1. Υπ' αριθμόν 6 Γνώμη επί του Νομοσχεδίου "**Σύσταση Κλάδου Κύριας Ασφάλισης Αγροτών**" (Μάιος 1996).
2. Υπ' αριθμόν 13 Γνώμη Πρωτοβουλίας, με θέμα "**Απασχόληση στον αγροτικό τομέα**" (Οκτώβριος 1997).
3. Υπ' αριθμόν 27 Γνώμη, με θέμα "**Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Αγροτικού Χώρου**" (Φεβρουάριος 1999).
4. Υπ' αριθμόν 31 Γνώμη επί του Νομοσχεδίου "**Διεπαγγελματικές Οργανώσεις και Ρύθμιση θεμάτων αρμοδιότητας του Υπουργείου Γεωργίας**" (Μάιος 1999).
5. Υπ' αριθμόν 37 Γνώμη με θέμα "**Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις**" επί του Νομοσχεδίου "**Αλέξανδρος Παπαναστασίου**" (Ιανουάριος 2000).
6. Υπ' αριθμόν 44 Γνώμη Πρωτοβουλίας, με θέμα "**Κατάρτιση στον Αγροτικό Τομέα στην Ελλάδα**" (Σεπτέμβριος 2000).
7. Υπ' αριθμόν 52 Γνώμη Πρωτοβουλίας, με θέμα "**Πλαίσιο στόχων Αγροτικής Έρευνας**" (Απρίλιος 2001).
8. Υπ' αριθμόν 54 Γνώμη επί του Νομοσχεδίου "**Εθνικό Σύστημα Προστασίας της Αγροτικής Δραστηριότητας και άλλες ρυθμίσεις**" (Ιούλιος 2001).

Είναι χρήσιμο, πριν προχωρήσουμε στην παρουσίαση του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Πρωτοβουλίας Leader+, να γίνει υπόμνηση των βασικών θέσεων, που έχουν διατυπωθεί από την Ο.Κ.Ε., στο πλαίσιο των παραπάνω Γνωμών:

- a. Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Αγροτικού Χώρου θα πρέπει να περιλαμβάνει επιμέρους μέτρα που έχουν ως αποτέ-

λεσμα τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης, όχι αποκλειστικά στη γεωργία, αλλά σε συνδεδεμένες ή όχι με αυτήν δραστηριότητες. Τέτοια μέτρα (όπως, για παράδειγμα, κίνητρα σε βιοτεχνικές και τουριστικές επιχειρήσεις που εγκαθίστανται σε αγροτικές περιοχές, ενθάρρυνση σε πρωτοβουλίες των αγροτών και των αγροτικών συνεταιρισμών να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στο χώρο του τουρισμού και της επεξεργασίας των αγροτικών προϊόντων) μολονότι περιλαμβάνονταν στα προηγούμενα Κ.Π.Σ., στους κανονισμούς της ΚΑΠ και ασφαλώς στην Κοινοτική Πρωτοβουλία Leader, ωστόσο δεν εφαρμόστηκαν με αποτελεσματικό τρόπο και δεν έχουν πάρει ακόμη σημαντικές διαστάσεις ιδίως στις περιοχές που έχουν περισσότερη ανάγκη.

- β.** Η δημιουργία θέσεων απασχόλησης στις αγροτικές περιοχές μπορεί να προσφέρει δυνατότητες στους αγρότες να μην εγκαταλείπουν πλήρως τις εκμεταλλεύσεις τους και να βρουν μια δεύτερη πηγή εισοδήματος εκτός γεωργίας. Κατά συνέπεια, ίσως χρειάζεται ένας ελαστικότερος ορισμός του “κατά κύριο επάγγελμα αγρότη”.
- γ.** Τα προγράμματα ολοκληρωμένης αγροτικής ανάπτυξης θα πρέπει να περιλαμβάνουν όχι μόνο καθαρά οικονομικούς στόχους, αλλά ταυτόχρονα και πολιτιστικούς, περιβαλλοντικούς και κοινωνικούς στόχους που βελτιώνουν την ποιότητα ζωής του αγροτικού πληθυσμού. Έτσι, για παράδειγμα, θα πρέπει να δίνεται έμφαση στην ολοκλήρωση των κοινωνικών υποδομών και στη στήριξη κοινωνικών δραστηριοτήτων.
- δ.** Η αγροτική εκπαίδευση και κατάρτιση οφείλει να διαθέτει έναν ολοκληρωμένο χαρακτήρα και να υποστηρίζεται από αλληλοσυμπληρούμενες δρά-

σεις πληροφόρησης, κατάρτισης, συμβουλευτικής και τεχνικής υποστήριξης. Οι δράσεις αυτές πρέπει να παρέχονται σε αποκεντρωμένη βάση, ώστε να έχει ο κάθε αγρότης άμεση πρόσβαση στην πληροφόρηση, στην κατάρτιση και στη συμβουλευτική. Επίσης, η Ο.Κ.Ε. θεωρεί χρήσιμο το σχεδιασμό μεθόδων εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης, καθώς και την ενίσχυση της συμμετοχής των κοινωνικών φορέων στα σχήματα κατάρτισης, έτσι ώστε αυτά να γίνουν περισσότερο αποτελεσματικά.

Οι τοποθετήσεις της Ευρωπαϊκής Ο.Κ.Ε. για την Πολιτική Αγροτικής Ανάπτυξης

Εκτός από την Ελληνική Ο.Κ.Ε., η Ευρωπαϊκή Ο.Κ.Ε. έχει εκδώσει και αυτή μία σειρά Γνωμών, που αφορούν τον Αγροτικό Χώρο. Οι σημαντικότερες από αυτές είναι οι εξής:

1. Γνωμοδότηση περί “Χρηματοδοτήσεως της κοινής γεωργικής πολιτικής”. CES 607/1997.
2. Γνωμοδότηση περί “Καθεστώτων άμεσης στήριξης στο πλαίσιο της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής”. CES 1153/1998.
3. Γνωμοδότηση περί “Στήριξης της αγροτικής ανάπτυξης”. CES 1154/1998.
4. Γνωμοδότηση περί “Χρηματοδοτήσεως της κοινής γεωργικής πολιτικής”. CES 1156/1998.
5. Γνωμοδότηση για την “Κοινοτική πρωτοβουλία για την αρμονική & ισόρροπη ανάπτυξη του ευρωπαϊκού εδάφους INTERREG”. CES 479/1999.
6. Γνωμοδότηση για την “28η Δημοσιονομική Έκθεση για το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο προσανατολισμού και εγγυήσεων ΕΓΤΠ”. CES 568/1999.

7. Γνωμοδότηση για την “Κατάσταση της γεωργίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση - Έκθεση 1998”. CES 584/1999.
8. Γνωμοδότηση για τους “Γεωργοπεριβαλλοντικούς στόχους - Agenda 2000”. CES 952/1999.
9. Γνωμοδότηση για τις “Γενικές κατευθύνσεις της κοινοτικής πρωτοβουλίας για την αγροτική ανάπτυξη (Leader +)”. CES 1133/1999.
10. Γνωμοδότηση περί “Χρηματοδότησεως της κοινής γεωργικής πολιτικής και κανονισμών για την κοινή γεωργική πολιτική”. CES 494/2000.
11. Γνωμοδότηση για το “Ρόλο της αγρότισσας στην αειφόρο ανάπτυξη της γεωργίας στην Ε.Ε.”. CES 586/2000.
12. Γνωμοδότηση για τη “Βελτίωση της ποιότητας και της εμπορίας/παράταση της χρηματοδότησης”. CES 1412/2000.

Η παρούσα Γνώμη της ελληνικής Ο.Κ.Ε., επί του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader+, λαμβάνει σοβαρά υπόψη τις θέσεις της ευρωπαϊκής Ο.Κ.Ε., όπως αυτές εκφράζονται στο πλαίσιο των παραπάνω Γνωμοδοτήσεων.

Η παρούσα Γνώμη οργανώνεται σε τέσσερα μέρη, συμπεριλαμβανομένης και της Εισαγωγής. Στο Δεύτερο Μέρος παρουσιάζεται, περιληπτικά, το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα. Στο Τρίτο Μέρος γίνεται η γενική αξιολόγηση του Ε.Π. Στο Τέταρτο Μέρος διατυπώνονται ορισμένες ειδικές παρατηρήσεις και προτάσεις με σκοπό την αποδοτικότερη αξιοποίηση της Πρωτοβουλίας Leader από όλους τους αρμόδιους φορείς. Οι θέσεις της Ο.Κ.Ε., που διατυπώνονται στην παρούσα Γνώμη, **αποτελούν μια συνεισφορά στον κοινωνικό διάλογο**, που θα πρέπει να διεξάγεται συνεχώς, γύρω από το Γ Κ.Π.Σ., και μπορούν να συμβάλουν στην αποτελεσματικότερη εφαρμογή του.

Β. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ LEADER+ (2000-2006)

Οι κοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις που σημειώνονται σήμερα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθιστούν τον αγροτικό χώρο πεδίο σημαντικών αλλαγών. Ειδικότερα, οι μεταβολές λόγω της μεταρρύθμισης της ΚΑΠ, η επεκτεινόμενη παγκοσμιοποίηση της αγοράς και η ένταξη των προϊόντων σε διεθνή ανταγωνισμό, οι αυξανόμενες απαιτήσεις των καταναλωτών για ποιοτικά προϊόντα και η ανάγκη βελτίωσης του επιπέδου διαβίωσης και της ποιότητας ζωής των κατοίκων της υπαίθρου αποτελούν τις σημαντικότερες προκλήσεις, στις οποίες καλείται να ανταποκριθεί ο αγροτικός χώρος.

Στο πλαίσιο, λοιπόν, της ανάγκης διατήρησης μιας ζωντανής και παραγωγικής υπαίθρου, ο Κανονισμός 1260/99 θεσπίζει πρωτοβουλία για την αγροτική ανάπτυξη: "Leader+". Η Πρωτοβουλία Leader+, η οποία εφαρμόζεται την περίοδο 2000-2006, αποτελεί ουσιαστικά τη συνέχεια των πρωτοβουλιών Leader I και II και έχει ως βασικό σκοπό την προώθηση της εφαρμογής ολοκληρωμένων, πρωτότυπων στρατηγικών αειφόρου ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές της Ε.Ε.

Το ύψος του συνολικού προϋπολογισμού της εν λόγω Πρωτοβουλίας, ανέρχεται στο ποσό των 392.614.443 εκατ. ευρώ. Η Δημόσια Δαπάνη θα καλύψει το 63,97% του συνολικού κόστους (δηλαδή 251.182.221 εκατ. ευρώ), ενώ η Ίδια Συμμετοχή αντιστοιχεί στο 36,02% του κόστους (δηλαδή 141.432.222 εκατ. ευρώ). Όσον αφορά στη Δημόσια Δαπάνη, αυτή αναλύεται σε Κοινοτική Συμμετοχή ύψους

182.900.000 εκατ. ευρώ και Εθνική Συμμετοχή ύψους 68.282.221 εκατ. ευρώ².

Βασικότερη διαφοροποίηση της Leader+ σε σχέση με τις παρεμβάσεις που χρηματοδοτούνται από το Γ ΚΠΣ είναι η "πιλοτική εφαρμογή". Στηρίζει δράσεις καινοτόμου και υποδειγματικού χαρακτήρα, οι οποίες παρουσιάζουν τις νέες οδούς που μπορεί να ακολουθήσει η αγροτική ανάπτυξη. Επιπλέον, η Leader+ παρουσιάζει ευρύτερο πεδίο επιλεξιμότητας σε σχέση με αυτό των προγραμμάτων του Κ.Π.Σ. και ειδικότερα του Ε.Π. "Αγροτική Ανάπτυξη - Ανασυγκρότηση της υπαίθρου" και των Π.Ε.Π. Έτσι, για παράδειγμα, η Leader+ μπορεί να καλύψει θέματα επιχειρηματικότητας ή ανθρωπίνων πόρων ή ευρύτερες ολοκληρωμένες παρεμβάσεις σε οικιστικό αγροτικό σύνολο, θέματα συνεργασιών και δικτυώσεων, παρεμβάσεις στις περιοχές NATURA 2000, δράσεις προβολής και ανάδειξης της ποιότητας και της συνολικής εικόνας των αγροτικών περιοχών.

Οι γενικές κατευθύνσεις για την εφαρμογή της Πρωτοβουλίας καθορίζονται με την αριθ. Ε(2000)946/14.04.2000 Ανακοίνωση της Επιτροπής Ε.Ε., βάσει των οποίων καταρτίστηκε το παρόν Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Πρωτοβουλίας Leader+. Σύμφωνα με αυτή, η Πρωτοβουλία θα μπορούσε να εφαρμοστεί σε όλες τις αγροτικές περιοχές της χώρας, όπως ίσχυε και στις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους. Ωστόσο, με δεδομένη την ύπαρξη συγκεκριμένων πόρων, την ανάγκη αποφυγής διασποράς τους και την ανάγκη εστίασης των παρεμβάσεων σε περιοχές που παρου-

² Βλ. Πίνακα 1 του Παραρτήματος.

σιάζουν τα μεγαλύτερα διαρθρωτικά προβλήματα, περιοχές εφαρμογής της Πρωτοβουλίας αποτελούν οι ορεινές περιοχές της χώρας, καθώς και οι νησιωτικές περιοχές. Σε αιτιολογημένες περιπτώσεις είναι δυνατή η επέκταση της περιοχής εφαρμογής σε μειονεκτικές περιοχές της χώρας, εφόσον αυτές είναι γεωγραφικά εφαιπόμενες με τις ορεινές περιοχές, αντιμετωπίζουν διαρθρωτικά προβλήματα, παρουσιάζουν αναπτυξιακή προοπτική και συμβάλουν στην αναπτυξιακή προοπτική της ορεινής περιοχής, αποτελώντας πόλο έλξης και ανάπτυξης αυτής.

Στη συνέχεια παρατίθεται συνοπτικά το περιεχόμενο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader+, με έμφαση στην παρουσίαση των Αξόνων Προτεραιότητας και των Μέτρων που τους συνθέτουν.

Στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα παρουσιάζεται, αρχικά, η υφιστάμενη κατάσταση του αγροτικού χώρου και του πρωτογενή τομέα στην Ελλάδα. Η χώρα μας, σύμφωνα με το επικρατέστερο κριτήριο που είναι σήμερα αποδεκτό στην Ε.Ε. και στον ΟΟΣΑ³, αποτελεί την πλέον “αγροτική χώρα” της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην Ελλάδα το 30,8% του συνολικού πληθυσμού ζει και εργάζεται στις αγροτικές περιοχές⁴, ποσοστό σχεδόν διπλάσιο από το μέσο όρο της Ε.Ε. που είναι 17,5%. Όσον αφορά στην έκταση που καταλαμβάνουν οι αγροτικές κοινότητες, αυτή ανέρχεται σχεδόν στο 92% της συνολικής έκτασης της χώρας, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για την Ε.Ε. είναι 80,9%.

Ως προς το κατά κεφαλήν εισόδημα, προκύπτει ότι είναι χαμηλότερο στις κυρίως αγροτικές και σημαντικά αγροτικές περιοχές συγκριτικά με αυτό των αστικών περιοχών. Πιο συγκεκριμένα, η μέση τιμή του κατά κεφαλήν εισοδήματος των κυρίως αγροτικών περιφερειών υπολείπεται κατά 21,84% αυτό των κυρίως αστικών περιφερειών και περίπου 4% αυτό των σημαντικά αγροτικών περιφερειών. Αντίστοιχα, η μέση τιμή του κατά κεφαλήν εισοδήματος στις σημαντικά αγροτικές περιφέρειες υπολείπεται αυτό των κυρίως αστικών κατά 18,46%⁵.

Σύμφωνα με το κείμενο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader+ τίθενται δύο γενικοί αναπτυξιακοί στόχοι. **Ο πρώτος στόχος** είναι η “**Ολοκληρωμένη, υψηλής ποιότητας, Αειφόρος Ανάπτυξη της Υπαίθρου μέσω πιλοτικών εφαρμογών**”. Με το στόχο αυτό επιδιώκεται η ενίσχυση στην προσπάθεια αναστροφής των δυσμενών δημογραφικών εξελίξεων, η δημιουργία συνθηκών πολυαπασχόλησης, η προώθηση ίσων ευκαιριών μεταξύ των δύο φύλων, η βελτίωση της ποιότητας ζωής, η δημιουργία δυνατοτήτων αξιοποίησης των φυσικών και πολιτιστικών πόρων με ρυθμούς που θα επιτρέψουν τη διατήρηση του φυσικού χώρου και τη βελτίωση του περιβάλλοντος. Ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί με την πειραματική εφαρμογή νέων μορφών δράσεων που αφορούν, όχι μόνο στο παραγωγικό σύστημα, αλλά επιπρόσθετα στον πολιτισμό και στο περιβάλλον και θα στηρίζεται στην ικανότητα των τοπικών κοινωνιών να αναλαμβάνουν την ευθύνη για τη

³ Με βάση το κριτήριο αυτό, ως αγροτικές κοινότητες χαρακτηρίζονται αυτές που έχουν πυκνότητα πληθυσμού κάτω των 100 κατοίκων ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο. Με βάση την κατάταξη οι περιφέρειες μπορούν να χαρακτηριστούν ως: Κυρίως Αγροτικές Περιφέρειες στις οποίες πάνω από το 50% του πληθυσμού κατοικεί σε αγροτικές κοινότητες, Σημαντικά Αγροτικές Περιφέρειες στις οποίες από 15% έως 50% του πληθυσμού κατοικεί σε αγροτικές κοινότητες και κυρίως Αστικές Περιφέρειες στις οποίες λιγότερο από 15% του πληθυσμού κατοικούν σε αγροτικές κοινότητες.

⁴ Βλ. αναλυτικά για κάθε περιφέρεια της χώρας τον Πίνακα 2 του Παραρτήματος.

⁵ Βλ. Κεφάλαιο 2 του κειμένου του Ε.Π. Leader.

διεύρυνση των προοπτικών ανάπτυξης της περιοχής τους.

Ο δεύτερος στόχος είναι η “**ενίσχυση της προσπάθειας για άρση της απομόνωσης των περιοχών σε όλα τα επίπεδα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής**”. Ο στόχος θα επιτευχθεί με την ανάπτυξη δικτύωσης και συνεργασιών σε εθνικό, ευρωπαϊκό ή και ευρύτερο επίπεδο, για ανταλλαγή τεχνογνωσίας και εμπειριών, καθώς και για καλύτερη πρόσβαση στην αγορά των προϊόντων και των υπηρεσιών.

Η επίτευξη των προαναφερθέντων γενικών στόχων θα επιδιωχθεί μέσω μιας σειράς ειδικών στόχων. Σε ότι αφορά στον πρώτο γενικό αναπτυξιακό στόχο:

- Διαφοροποίηση του οικονομικού περιβάλλοντος για τη διατήρηση και βελτίωση του κοινωνικοοικονομικού ιστού των περιοχών παρέμβασης.
- Προώθηση ίσων ευκαιριών σε νέους, γυναίκες και σε ομάδες κοινωνικού αποκλεισμού.
- Ευαισθητοποίηση του πληθυσμού για τη διατήρηση και ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Βελτίωση των υπηρεσιών και της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων με την αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας και τη χρήση ειδικών αναπτυξιακών τεχνικών.
- Ενίσχυση της τοπικής εταιρικής σχέσης.

Ο δεύτερος γενικός στόχος αναλύεται στους εξής ειδικούς στόχους:

- Ενδυνάμωση των διακλαδικών και διατομεακών σχέσεων της τοπικής οικονομίας.
- Χρήση νέας τεχνολογίας για την καλύτερη πρόσβαση των προϊόντων στην αγορά.

- Ενίσχυση της ικανότητας δικτύωσης και συνεργασιών.

Οι στόχοι του Επιχειρησιακού Προγράμματος προωθούνται μέσω τεσσάρων (4) Αξόνων Προτεραιότητας, οι οποίοι εξειδικεύονται σε οκτώ (8) επιμέρους Μέτρα. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται συνοπτικά οι στόχοι και οι δράσεις που προβλέπονται στο πλαίσιο καθενός από τους τέσσερις (4) Άξονες Προτεραιότητας.

Άξονας Προτεραιότητας 1: “Ολοκληρωμένες και πιλοτικού χαρακτήρα στρατηγικές αγροτικής ανάπτυξης”

Στόχος του Άξονα είναι η εφαρμογή αναπτυξιακών σχεδίων τα οποία θα αρθρώνονται γύρω από ένα σημαντικό θέμα, χαρακτηριστικό για την ταυτότητα ή και τους πόρους και τις τεχνογνωσίες της περιοχής. Θα στηρίζεται σε ολοκληρωμένη, βιώσιμη και πιλοτική αναπτυξιακή στρατηγική και θα βασίζεται σε μια αντιπροσωπευτική εταιρική σχέση. Η επίτευξη του στόχου του πρώτου άξονα επιδιώκεται με τα εξής Μέτρα:

- 1.1.** Τεχνική στήριξη Φορέων Υλοποίησης (ομάδων τοπικής δράσης),
- 1.2.** ενισχύσεις σε επενδύσεις-στήριξη στην επιχειρηματικότητα,
- 1.3.** υποστηρικτικές ενέργειες και
- 1.4.** προστασία, ανάδειξη και αξιοποίηση φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Το **Μέτρο 1.1.** έχει ως στόχο τη στήριξη των φορέων σχεδιασμού και υλοποίησης της τοπικής αγροτικής ανάπτυξης (των Ομάδων Τοπικής Δράσης), οι οποίοι αφενός μεν είναι υποχρεωμένοι να διαθέτουν αποτελεσματικό επίπεδο λήψης αποφάσεων και αφετέρου ισχυρό υπηρεσιακό πυρήνα, ώστε

να μπορούν να συμβάλουν στην αναπτυξιακή διαδικασία της περιοχής τους, ουσιαστικά και μακροπρόθεσμα. Η συνδρομή των Ο.Τ.Δ. στο δίκτυο και τα έξοδα συμμετοχής τους στις συνόδους του δικτύου, καθώς και στις ενημερωτικές εκδηλώσεις που οργανώνει η Μονάδα Εμφύχωσης Δικτύου (βλ. Άξονα 3) βαρύνουν το παρόν μέτρο.

Στο πλαίσιο του **Μέτρου 1.2.** μπορούν να ενισχύονται παρεμβάσεις αγροτικού τουρισμού ολοκληρωμένης προσέγγισης, μικρές επιχειρήσεις που αφορούν στον αγροτικό τομέα άμεσα και έμμεσα, καθώς και στους λοιπούς τομείς της οικονομίας και επενδύσεις που ενισχύουν τη συλλογική, τομεακή και διατομεακή δράση με τη χρήση σύγχρονης τεχνολογίας, τεχνογνωσίας και τεχνικών. Όσον αφορά στις παρεμβάσεις αγροτικού τουρισμού, θα πρέπει αυτές να εξυπηρετούν μία προκαθορισμένη στρατηγική ανάπτυξης του τομέα, η οποία θα στηρίζεται στις ανάγκες, τη δυναμική, τις δυνατότητες και τις προοπτικές της περιοχής και θα συγκεκριμενοποιείται σε διαδρομές, προορισμούς και ενδιαφέροντα, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη και την καλύτερη δυνατή εμπλοκή της προώθησης των προϊόντων και υπηρεσιών των υπόλοιπων τομέων της τοπικής οικονομίας.

Στο **Μέτρο 1.3.** εντάσσονται δράσεις και ενέργειες που δρουν υποστηρικτικά και συμπληρωματικά στις παρεμβάσεις των λοιπών Μέτρων του προγράμματος. Ως υποστηρικτικές ενέργειες θεωρούνται:

- Η αναβάθμιση δεξιοτήτων και εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού - κατάρτιση σε θέματα που δρουν συνοδευτικά στα επενδυτικά σχέδια του προγράμματος,
  - οι τομεακές μελέτες, μελέτες αντιμετώπισης προβλημάτων, έρευνες αγοράς, μελέτες διαχείρισης και αξιοποίησης των πόρων, μελέτες σχεδιασμού και ανάπτυξης συστημάτων ποιότητας, μελέτες μεταβιβασιμότητας ιδεών, πιλοτικών εφαρμογών, συμβουλευτικές υπηρεσίες οι οποίες κρίνονται αναγκαίες για την υλοποίηση συγκεκριμένων παρεμβάσεων των λοιπών μέτρων και
  - η προβολή - προώθηση τομέων και περιοχών από συλλογικούς φορείς. Η προβολή - προώθηση συμβάλει στην εξωστρέφεια της περιοχής, η οποία είναι ένας από τους βασικούς παράγοντες βελτίωσης της βιωσιμότητάς της.
- Στο **Μέτρο 1.4.** εντάσσονται παρεμβάσεις, οι οποίες υποστηρίζουν τη στρατηγική ανάπτυξης του αγροτικού τουρισμού και συνεπώς χωροθετούνται κατά κανόνα στις περιοχές που επιλέγονται για την ανάπτυξη του τομέα. Ακόμη μπορούν να αφορούν σε προστασία του περιβάλλοντος, ιδιαίτερα σε ευαίσθητες περιβαλλοντικά περιοχές. Στο πλαίσιο του Μέτρου μπορούν να περιληφθούν ενδεικτικά οι ακόλουθες δράσεις:

- Αξιοποίηση, ανάδειξη και προστασία περιοχών φυσικού κάλλους, τοπίων και περιοχών Natura 2000,
- οικιστική αναβάθμιση περιοχών με αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, σε εφαρμογή ολοκληρωμένου σχεδίου οικιστικής ανάπτυξης,
- ανάδειξη μνημείων, ιστορικών και παραδοσιακών κτιρίων και κτιρίων αγροτικής κληρονομιάς,
- αναπαλαίωση αγροτικών κτισμάτων για ένταξή τους στη σύγχρονη ζωή (πέραν της αγροτουριστικής χρήσης),
- διαδρομές πρόσβασης, μονοπάτια, γεφύρια, σήμανση αξιοθέατων, μνημείων, μονοπατιών, χαρτογραφήσεις,
- μουσεία αγροτικής, λαογραφικής και πολιτιστικής κληρονομιάς,

- ενίσχυση πολιτιστικών εκδηλώσεων και εκδηλώσεων ανάδειξης και διατήρησης της τοπικής κληρονομιάς και
- συστήματα προστασίας περιβάλλοντος.

Η βαρύτητα του άξονα καθορίζεται στο 90% περίπου της συνολικής κοινοτικής συμμετοχής, που αντιστοιχεί σε 164,60 εκ. ευρώ.

Άξονας Προτεραιότητας 2: “Στήριξη συνεργασίας μεταξύ αγροτικών περιοχών”

Κατά την εφαρμογή της Leader II τέθηκαν σημαντικές βάσεις στην προσπάθεια συνεργασίας μεταξύ Ο.Τ.Δ. Μολονότι οι συνεργασίες αυτές είχαν διακρατικό χαρακτήρα και αύξησαν την κινητικότητα των Ο.Τ.Δ., ωστόσο δε βοήθησαν σημαντικά στη διασφάλιση συνέχειας και δεν εξασφάλισαν την αναμενόμενη προστιθέμενη αξία για τις περιοχές εφαρμογής, με συνέπεια να μην έχουν προοπτικές βιωσιμότητας. Στόχος, λοιπόν, του Άξονα Προτεραιότητας 2 είναι οι ενέργειες που εντάσσονται στο σκέλος αυτό να μη στηριχθούν μόνο στην απλή ανταλλαγή εμπειριών, αλλά να επιδιώκεται η εξασφάλιση πραγματικής προστιθέμενης αξίας για την περιοχή, η συγκέντρωση τεχνογνωσίας για την καλύτερη αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού και χρηματοδοτικών πόρων σε κάθε περιοχή και η ανάπτυξη περισσότερο σταθερών διαρθρωτικών δομών κατά την υλοποίηση των κοινών ενεργειών. Ο Άξονας περιλαμβάνει τα ακόλουθα Μέτρα:

- 2.1.** Συνεργασία μεταξύ περιοχών της Ελλάδας: διατοπική - διαπεριφερειακή συνεργασία και
- 2.2.** συνεργασία μεταξύ περιοχών δύο ή περισσότερων κρατών: διακρατική συνεργασία.

Το **Μέτρο 2.1.** αφορά συνεργασίες μεταξύ Ο.Τ.Δ. του σκέλους 1 της Leader+, Ο.Τ.Δ. του σκέλους 1 της Leader+ και Ο.Τ.Δ. της Leader I και II, που δεν έχουν ενταχθεί στο σκέλος 1 της Leader+, Ο.Τ.Δ. του σκέλους 1 της Leader+ με αναπτυξιακούς φορείς άλλων περιοχών.

Το **Μέτρο 2.2.** αφορά συνεργασίες μεταξύ Ο.Τ.Δ. του σκέλους 1 της Leader+ με αντίστοιχες Ο.Τ.Δ. άλλου κράτους - μέλους και με αναπτυξιακό φορέα οργανωμένου βάσει της προσέγγισης Leader υπό ένταξη χωρών, καθώς και τρίτων χωρών.

Η βαρύτητα του άξονα καθορίζεται στο 4% περίπου της κοινοτικής συμμετοχής, που αντιστοιχεί σε 7,31 εκ. ευρώ.

Άξονας Προτεραιότητας 3: “Δικτύωση”

Στόχοι του Άξονα Προτεραιότητας 3 είναι η ανταλλαγή και μεταφορά εμπειριών και πετυχημένων πρακτικών, η τόνωση της συνεργασίας μεταξύ περιοχών, η πληροφόρηση επί αγροτικών θεμάτων, η χρήση σύγχρονης τεχνολογίας και τεχνογνωσίας. Η δικτύωση θα περιλαμβάνει το σύνολο των αγροτικών περιοχών, ανεξάρτητα από το αν τις αφορά ή όχι η Leader+, το σύνολο των Οργανώσεων που εμπλέκονται στη διαδικασία της τοπικής ανάπτυξης (π.χ. αγροτικά Forum), το σύνολο των διοικητικών υπηρεσιών που εμπλέκονται στη διαδικασία της τοπικής ανάπτυξης. Στον εν λόγω άξονα περιλαμβάνονται δύο Μέτρα:

- 3.1.** Λειτουργία δικτύου LEADER και
- 3.2.** λειτουργία Ελληνικής Μονάδας Εμπύχωσης Δικτύου LEADER (Μ.Ε.Δ.).

Στο πλαίσιο του **Μέτρου 3.1.**, ενδεικτικά, μπορούν να περιληφθούν λειτουργικές

δαπάνες δικτύου και δαπάνες οργάνωσης των συνόδων του δικτύου.

Στο πλαίσιο του **Μέτρου 3.2.** και προκειμένου να επιλεγεί ο Φορέας που θα αναλάβει την υποστήριξη του δικτύου Μ.Ε.Δ., θα διενεργηθεί ανοικτός διαγωνισμός, με στόχο την έγκαιρη επιλογή του φορέα (το αργότερο μέχρι τις 31.12.2002), ώστε να είναι σε θέση να προσφέρει τις υπηρεσίες του σε όσο το δυνατόν πρώιμο στάδιο του προγράμματος.

Το αντικείμενο της Μ.Ε.Δ. θα είναι ο εντοπισμός, η ανάλυση και πληροφόρηση σε εθνικό επίπεδο για τις μεταβιβάσιμες ορθές πρακτικές, η εμπύχωση του δικτύου αγροτικών περιοχών, η οργάνωση της ανταλλαγής εμπειριών και τεχνογνωσίας, ιδίως προς όφελος των λιγότερο προηγμένων περιοχών, από τις πεπειραμένες Ο.Τ.Δ., η εξασφάλιση τεχνικής βοήθειας για τοπική και διακρατική συνεργασία.

Ενδεικτικές δράσεις του Μέτρου είναι η οργάνωση ημερίδων, συνεδρίων, σεμιναρίων, εκδόσεις, οργάνωση και λειτουργία τηλεματικού δικτύου, αξιοποίηση του διαδικτύου, δημιουργία μεθοδολογικών οδηγών και πρότυπων φακέλων για τη μεταφορά των πιλοτικών και πετυχημένων πρακτικών, συμβουλευτικές υπηρεσίες προς τις Ο.Τ.Δ., τη Διαχειριστική Αρχή και την Επιτροπή Παρακολούθησης του Προγράμματος.

Η βαρύτητα του άξονα καθορίζεται στο 1% της συνολικής κοινοτικής συμμετοχής, που αντιστοιχεί σε 1,83 εκ. ευρώ.

Άξονας Προτεραιότητας 4: “Διαχείριση - Παρακολούθηση - Αξιολόγηση του Προγράμματος”

Για την επιτυχία των στόχων του Ε.Π., την έγκαιρη υλοποίηση της παρέμβασης καθώς και την εξασφάλιση της μέγιστης αποτελεσματικότητας, συμπληρωματικότητας και χρηστής διαχείρισης των πόρων, είναι απαραίτητο να δημιουργηθεί ειδική μονάδα διαχείρισης της Πρωτοβουλίας και εθνική επιτροπή παρακολούθησης. Η διαχειριστική αρχή είναι επιφορτισμένη με το συντονισμό και την παρακολούθηση ενεργειών, φορέων, συνεργασιών και δικτύων του προγράμματος σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, εξυπηρέτηση των πληροφοριακών συστημάτων, συνεργασία με εμπλεκόμενες αρχές, διενέργεια εσωτερικών ελέγχων κ.λπ. Παράλληλα, υπάρχει η υποχρέωση διεξαγωγής αξιολογήσεων του προγράμματος για τον επαναπροσδιορισμό της πορείας σε σχέση με τους στόχους της παρέμβασης.

Η βαρύτητα του άξονα καθορίζεται στο 5% περίπου της συνολικής κοινοτικής συμμετοχής, που αντιστοιχεί σε 9,16 εκ. ευρώ.

Γ. ΓΕΝΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η Ο.Κ.Ε. έχει επανειλημμένα διατυπώσει την ανάγκη σχεδιασμού μίας πολιτικής Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου⁶, η οποία θα συμβάλει στην αναστροφή της εγκατάλειψης της υπαίθρου. Απαιτούνται κίνητρα για να μείνουν οι νέοι άνθρωποι στον τόπο τους και αυτό σημαίνει καλύτερο επίπεδο εκπαίδευσης και επαγγελματικής ειδίκευσης, καλύτερο επίπεδο υγειονομικής περίθαλψης, πραγματική και ουσιαστική πολιτιστική ανάπτυξη και κυρίως δυνατότητες απασχόλησης για να ζήσει ο κάτοικος της περιφέρειας μια αξιοπρεπή ζωή. Ως εκ τούτου, **η Ο.Κ.Ε. εκφράζει την ικανοποίησή της, που η Πρωτοβουλία Leader+ θα συμπληρώσει τα μέτρα που σχετίζονται με την αγροτική ανάπτυξη και προωθούνται μέσω των υπόλοιπων επιχειρησιακών προγραμμάτων του Γ' Κ.Π.Σ.**

Ο ελληνικός αγροτικός χώρος παρουσιάζει μια σειρά από χαρακτηριστικά που τον διαφοροποιούν από τον αγροτικό χώρο των άλλων χωρών-μελών της Ε.Ε. Κατ' αρχήν, ο ελληνικός αγροτικός χώρος αποτελείται από πολλές αγροτικές εκμεταλλεύσεις πολύ μικρού μεγέθους σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε. Το μικρό μέγεθος του αγροτικού κλήρου, παρά τις προσπάθειες εντατικοποίησης της αγροτικής παραγωγής, αναπόφευκτα, οδηγεί σε χαμηλά εισοδήματα και επιβάλλει την αναζήτηση εισοδημάτων εκτός της αγροτικής εκμετάλλευσης και εκτός γεωργίας.

Στη διαμόρφωση της συνολικής εικόνας του ελληνικού αγροτικού χώρου, προστίθενται στοιχεία όπως η ορεινότητα των εδαφών, η άνιση κατανομή και οι ελλείψεις στις υποδομές που βελτιώνουν την προσπελασιμότητα μίας περιοχής, στα κοινωνικά, επικοινωνιακά και ενεργειακά δίκτυα, υστέρηση στις υποδομές υγείας, πρόνοιας και πολιτισμού, απουσία υπηρεσιών αναψυχής. Παρόμοια εικόνα παρατηρείται στην παρεχόμενη εκπαίδευση, κατάρτιση και πληροφόρηση.

Επιπλέον, ο γεωργικός τομέας, που κατέχει δεσπόζουσα θέση ως τομέας οικονομικής δραστηριότητας στον αγροτικό χώρο, χαρακτηρίζεται από μία στασιμότητα στο μέγεθος και τη σύνθεση της παραγωγής και της παραγωγικότητας, χαμηλό επίπεδο ανταγωνιστικότητας και αποεπένδυση, ιδιαίτερα σε ότι αφορά στις ιδιωτικές επενδύσεις⁷. Η συμμετοχή του προϊόντος του πρωτογενή τομέα στο συνολικό ΑΕΠ φθίνει χρόνο με το χρόνο. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι κατά το έτος 1998, το ΑΕΠ ανά απασχολούμενο στην Ελληνική Γεωργία, ισοδυναμούσε με το 42% του ΑΕΠ ανά απασχολούμενο στην εθνική οικονομία⁸. Εξάλλου, οι περιφέρειες με τη μεγαλύτερη ποσοστιαία σύνθεση αγροτικού πληθυσμού⁹, πάνω από 40% δηλαδή, καταγράφουν εξασθενημένη συμμετοχή στη διαμόρφωση του εθνικού ακαθάριστου προϊόντος¹⁰. Σημειώνεται, επίσης, ότι ως προς τη διαμόρφωση του συνολικού ΑΕΠ, το

⁶ Η έννοια της ολοκληρωμένης ανάπτυξης του αγροτικού χώρου αναφέρεται στην ευρύτερη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη των αγροτικών χώρων, στις οποίες ο γεωργικός τομέας κυριαρχεί και διαδραματίζει ζωτικό ρόλο, είναι δε έννοια με διάσταση χώρου. Η μορφή αυτή ανάπτυξης αφορά όλο το πλέγμα των λειτουργιών που αναπτύσσονται στις αγροτικές περιοχές (παραγωγικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές και πολιτιστικές). Βλ. περισσότερα στη Γνώμη 27 της Ο.Κ.Ε. "Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Αγροτικού Χώρου" (Φεβρουάριος 1999).

⁷ Βλ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Αγροτική Ανάπτυξη - Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000-2006".

⁸ Ε.Ε., "Δεύτερη Έκθεση σχετικά με την οικονομική και κοινωνική συνοχή", Τ2, σελ.43.

⁹ Βλ. Πίνακα 2 του Παραρτήματος.

¹⁰ Σύμφωνα με στοιχεία της Ε.Σ.Υ.Ε. που παρατίθενται στη μελέτη του Ινστιτούτου Στρατηγικών και Αναπτυξιακών Μελετών (ΙΣΤΑΜΕ) με θέμα: "Η παγκοσμιοποίηση και το αναπτυξιακό σπιράλ στην Ελλάδα: Περιφερειακές και εισοδηματικές ανισότητες (1981 - 1999)", τα χαμηλότερα ποσοστά συμμετοχής στο συνολικό ΑΕΠ καταγράφονται στις αγροτικές περιφέρειες. Πιο συγκεκριμένα, η Δυτική Μακεδονία συμμετέχει στο συνολικό Α.Ε.Π. με 2,6%, η Ήπειρος με 2,7%, η Πελοπόννησος με 4,8%, το Βόρειο Αιγαίο με 1,6%, το Νότιο Αιγαίο με 3,2% και τα Ιόνια Νησιά με 1,7%.

προϊόν του πρωτογενή τομέα συμμετέχει κατά 15%, του δευτερογενή τομέα συμμετέχει κατά 25% και τέλος, το προϊόν που προέρχεται από τον τριτογενή τομέα συμμετέχει κατά 60%¹¹.

Όλα τα παραπάνω, έχουν σαν αποτέλεσμα τα αγροτικά εισοδήματα, που προκύπτουν από τις ελληνικές αγροτικές εκμεταλλεύσεις, να είναι πολύ χαμηλότερα των αντίστοιχων εισοδημάτων στην Ε.Ε., αλλά και των εισοδημάτων των εργαζομένων σε άλλους τομείς της οικονομίας της χώρας¹². **Συνάγεται, λοιπόν, το συμπέρασμα ότι η πρωτογενής παραγωγή με την ισχύουσα δομή της δεν μπορεί να εξασφαλίσει παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητα προϊόντος.** Είναι συνεπώς αναπόφευκτο να συνεχίζεται η συρρίκνωση του απασχολούμενου αγροτικού δυναμικού και η έξοδος όχι μόνο από τον πρωτογενή τομέα αλλά και γενικότερα από τον αγροτικό χώρο. **Η φθίνουσα αυτή πορεία αναμένεται να συνεχισθεί, ενόψει, μάλιστα, της ένταξης χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην Ε.Ε. με πολύ χαμηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ.**

Τονίζεται, βέβαια, ότι τα χαρακτηριστικά της υποαπασχόλησης, των χαμηλών εισοδημάτων και τελικά της πληθυσμιακής ερήμωσης **παρουσιάζονται ιδιαίτερα έντονα στο νησιωτικό και τον ορεινό χώρο.** Ως εκ τούτου, η Ο.Κ.Ε. κρίνει θετικά το γεγονός ότι, κατά την παρούσα προγραμματική περίοδο, η Leader+ εφαρμόζεται μόνο στις νησιωτικές και ορεινές περιοχές.

Ωστόσο, σε αιτιολογημένες περιπτώσεις είναι δυνατή η επέκταση των περιο-

χών εφαρμογής σε μειονεκτικές περιοχές, εφόσον αυτές συγκεντρώνουν σωρευτικά τις εξής προϋποθέσεις: είναι γεωγραφικά εφαιπτόμενες με τις ορεινές περιοχές, αντιμετωπίζουν διαρθρωτικά προβλήματα, παρουσιάζουν αναπτυξιακή προοπτική και συμβάλλουν στην αναπτυξιακή προοπτική της ορεινής περιοχής, αποτελώντας πόλο έλξης και ανάπτυξης αυτής. Επιπλέον, κατ'εξίρεση, είναι δυνατή η υλοποίηση δράσεων σε κομβικά σημεία εκτός περιοχής εφαρμογής, εφόσον αυτές συμβάλλουν στη στήριξη της αναπτυξιακής διαδικασίας της περιοχής εφαρμογής. Για το λόγο αυτό, η Ο.Κ.Ε. επισημαίνει ότι δεν θα πρέπει οι εξαιρέσεις, που αναφέρθηκαν ανωτέρω, να αποτελέσουν αφορμή κατεύθυνσης των δράσεων της Leader+ σε περιοχές που δεν έχουν πραγματική ανάγκη.

Μέτρα στήριξης του αγροτικού χώρου, μολονότι, περιλαμβάνονταν στα προηγούμενα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης, στους Κανονισμούς της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) και ασφαλώς στην κοινοτική πρωτοβουλία Leader, **ωστόσο δεν εφαρμόστηκαν με αποτελεσματικό τρόπο και δεν έχουν πάρει ακόμη σημαντικές διαστάσεις ιδίως στις περιοχές που έχουν περισσότερη ανάγκη.** Επιπλέον, παρά την πληθωρική φιλολογία που έχει αναπτύξει η Ε.Ε. περί ολοκληρωμένης αγροτικής ανάπτυξης, η Ο.Κ.Ε. εκτιμά ότι οι πόροι των αντίστοιχων προγραμμάτων δεν ήταν επαρκείς¹³.

Ειδικότερα, όσον αφορά στην εφαρμογή της Leader I και II υπήρξαν δυσχέρειες. **Τα σημαντικότερα από τα λάθη, που παρουσιάστηκαν, είναι τα ακόλουθα¹⁴:**

¹¹ Όπως παραπάνω.

¹² Βλ. Γνώμη της Ο.Κ.Ε. νο. 27, "Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Αγροτικού Χώρου".

¹³ Μάλιστα στην υπ' αριθ. 27 Γνώμη (βλ. υποσημείωση 12) η Ο.Κ.Ε. είχε προτείνει ότι η χώρα μας θα πρέπει να προσπαθήσει να δεσμεύσει, τουλάχιστον, το 20% του ΓΚΠΣ στον αγροτικό τομέα για να υπάρχουν ρεαλιστικές προοπτικές υλοποίησης της ολοκληρωμένης αγροτικής ανάπτυξης.

¹⁴ Μάλιστα, αναφορά στα προβλήματα αυτά, γίνεται και στο Κεφάλαιο 3 του παρόντος Επιχειρησιακού Προγράμματος.

- Εγκρίθηκε μεγάλος αριθμός προγραμμάτων, γεγονός, που σε συνδυασμό με τους μικρούς σχετικά διαθέσιμους πόρους, οδήγησε στη μη αποτελεσματική συγκέντρωση οικονομικών πόρων και την επιλογή Φορέων μικρής σχετικά δυναμικότητας, με συνέπεια τη μη αξιοποίηση οικονομικών κλίμακας, τη μη κινητοποίηση όλων των συντελεστών παραγωγής και την ύπαρξη προγραμμάτων πολλών ταχυτήτων που οδήγησαν σε μείωση της συνοχής και της ισόρροπης αποτελεσματικότητας του Εθνικού προγράμματος.
  - Οι υιοθετηθέντες στόχοι σε ορισμένες περιοχές ήταν λιγότερο ρεαλιστικοί, ξεκάθαροι και υλοποιήσιμοι, με συνέπεια οι δεσμοί μεταξύ των προτεινόμενων ενεργειών να είναι χαλαροί και η αποτελεσματικότητα των δράσεων στις περιοχές αυτές μειωμένη.
  - Σημαντικό μέρος των διαθέσιμων πόρων, εξ' όσων γνωρίζουμε, κατευθύνθηκε σε μη αγρότες ή σε κατοίκους πόλεων που μετακομίζουν στην ύπαιθρο ευκαιριακά.
  - Παρατηρήθηκαν ευάλωτες εταιρικές σχέσεις, γεγονός που οφείλεται κυρίως στο ότι ορισμένοι Φορείς συγκροτήθηκαν με στόχο μόνο την ανάληψη υλοποίησης του συγκεκριμένου προγράμματος. Σε αυτές τις περιπτώσεις, η δημιουργία των Φορέων αυτών δεν αποτέλεσε προϊόν προβληματισμού των τοπικών εταίρων για την καθιέρωση μιας συνεχούς αναπτυξιακής διαδικασίας στην περιοχή τους.
  - Σε πολλές περιπτώσεις, παρατηρήθηκαν καθυστερήσεις στην εφαρμογή των προγραμμάτων, γεγονός που οφείλεται στη μη ετοιμότητα των φορέων υλοποίησης, καθώς και στην εφαρμογή χρονοβόρων διαδικασιών διαχείρισης του δημόσιου χρήματος.
  - Καθυστερήσεις διαπιστώθηκαν και στην υλοποίηση δημοσίων έργων, εξαιτίας των αναγκαιών χρονοβόρων διαδικασιών δημοπράτησης και ανάθεσης.
  - Κατά την εφαρμογή της Leader II τέθηκαν σημαντικές βάσεις στην προσπάθεια συνεργασίας μεταξύ Ομάδων Τοπικής Δράσης (Ο.Τ.Δ.). Μολονότι οι συνεργασίες αυτές είχαν διακρατικό χαρακτήρα και αύξησαν την κινητικότητα των Ο.Τ.Δ., ωστόσο δε βοήθησαν σημαντικά στη διασφάλιση συνέχειας και δεν εξασφάλισαν την αναμενόμενη προστιθέμενη αξία για τις περιοχές εφαρμογής, με συνέπεια να μην έχουν προοπτικές βιωσιμότητας.
- Με βάση τα ανωτέρω δεδομένα, **κρίσιμος είναι ο ρόλος της Διαχειριστικής Αρχής της Πρωτοβουλίας Leader+,** η οποία θα αξιολογήσει τις προτάσεις τοπικών προγραμμάτων, που έχουν ήδη κατατεθεί από τις εν δυνάμει Ο.Τ.Δ. Η Διαχειριστική Αρχή της Leader+ πρέπει να εξασφαλίσει, ότι τα κονδύλια θα οδηγηθούν σε σωστές κατευθύνσεις και δεν θα επαναληφθούν τα λάθη του παρελθόντος, προτάσσοντας μάλιστα την ποιότητα των έργων έναντι της ποσότητας. Επιπλέον, κατά την αξιολόγηση, είναι αναγκαίο να ληφθούν υπόψη όλοι οι φορείς των τοπικών κοινωνιών που εκ φύσεως και αυτοί είναι σε θέση να εφαρμόσουν αξιόπιστα προγράμματα ανάπτυξης, όπως, οι αγροτικοί συνεταιρισμοί, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις εργαζομένων, εργοδοτών και επαγγελματιών. Προς την κατεύθυνση αυτή, θα συμβάλει η **συμμετοχή στις Επιτροπές Αξιολόγησης εκπροσώπων (ως εμπειρογνομόνων) και του αγροτικού χώρου.**
- Επίσης, δεδομένου ότι οι περιοχές στις οποίες εφαρμόζεται πρόγραμμα ολοκληρωμένης αγροτικής ανάπτυξης (άξονας 7 του Ε.Π. "Αγροτική Ανάπτυξη

- Ανασυγκρότηση της υπαίθρου” και Π.Ε.Π.) δεν εξαιρούνται καταρχήν από τις περιοχές εφαρμογής της Leader+¹⁵, η Ο.Κ.Ε. συνιστά την αποτροπή επικαλύψεων μεταξύ των διαφόρων κοινοτικών μέσων που αφορούν την αγροτική ανάπτυξη, διπλών χρηματοδοτήσεων και φαινομένων κερδοσκοπίας που θα μπορούσαν να προκύψουν για τους δικαιούχους και **την εφαρμογή της Πρωτοβουλίας Leader εκεί όπου σταματούν τα κλασσικά προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης και ως εκ τούτου, την επιλογή για χρηματοδότηση δράσεων που να έχουν “πρότυπο” και καινοτόμο χαρακτήρα.**

Η Ο.Κ.Ε., πάντως, φρονεί ότι η αξιοποίηση των εμπειριών, που αποκτήθηκαν από την υλοποίηση των Leader I και II, δύναται να συμβάλλει, σε μεγάλο βαθμό, στην αποφυγή λαθών και στην αποτελεσματικότερη και αποδοτικότερη διαχείριση των διαθέσιμων πόρων, κατά τη νέα προγραμματική περίοδο. Για το λόγο αυτό κρίνεται αναγκαία η διάδοση των πλέον χρήσιμων και ωφέλιμων συμπερασμάτων από τα δύο προηγούμενα επιχειρησιακά προγράμματα, ώστε ο σχεδιασμός και η υλοποίηση των νέων παρεμβάσεων να ξεκινά από καλύτερη βάση, εξασφαλίζοντας, έτσι, βελτιωμένη απόδοση.

---

¹⁵ Βλ. Κεφάλαιο 7 του Τόμου Α' του κειμένου του Ε.Π. της Leader+.

Δ. ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Πέραν των ανωτέρω παρατηρήσεων, που αφορούν στην εφαρμογή των Leader I και II, η Ο.Κ.Ε. θέλει να επισημάνει ακόμη ορισμένα ιδιαίτερα σημαντικά θέματα. Η Κοινοτική Πρωτοβουλία Leader+ αποτελεί δράση που ήδη εφαρμόζεται. Συνεπώς, οι παρατηρήσεις-προτάσεις που διατυπώνει η Ο.Κ.Ε. στο παρόν μέρος αφορούν στην πορεία υλοποίησης του εν λόγω Επιχειρησιακού Προγράμματος, τον αποτελεσματικό έλεγχο κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του και τις παρεμβάσεις και βελτιώσεις που είναι απαραίτητο να γίνουν, ενόψει μάλιστα της ενδιάμεσης αξιολόγησης του 2003.

1. Το πρώτο θέμα αφορά στη σύνθεση των Φορέων που είναι υπεύθυνοι για την υλοποίηση των τοπικών προγραμμάτων, δηλαδή των Ομάδων Τοπικής Δράσης. Οι Ο.Τ.Δ. παραμένουν μια από τις ιδιαιτερότητες της Πρωτοβουλίας Leader, ασφαλώς η πιο κατάλληλη για την προώθηση μιας προσέγγισης της τοπικής ανάπτυξης “από κάτω προς τα πάνω”. Ωστόσο, δεδομένης και της εμπειρίας των Leader I και II, **γεννιέται το ερώτημα κατά πόσο οι Ο.Τ.Δ. συγκροτούνται από κοινωνικούς εταίρους που εκπροσωπούν την πλειοψηφία τουλάχιστον των ομάδων του τοπικού πληθυσμού και αν ως εκ τούτου τα προγράμματα, και εν γένει η αναπτυξιακή στρατηγική που προωθούν, αποτυπώνουν τις συνολικές ανάγκες της περιοχής.** Άλλωστε, σχετικά με τη σύνθεση των Ο.Τ.Δ., και η Ευρωπαϊκή Ο.Κ.Ε.¹⁶ έχει επισημάνει ότι θα πρέπει “... να αποτελέσουν οι Ο.Τ.Δ. ένα σύνολο που θα εκπροσωπεί τους διάφορους κοινωνικο - οικονομικούς παράγοντες ενός τόπου”.

Σύμφωνα με το πρότυπο της ολοκληρωμένης αγροτικής ανάπτυξης, η έμφαση στην αναπτυξιακή παρέμβαση πρέπει να δίνεται στο σύνολο των παραγόντων της τοπικής οικονομίας και κοινωνίας οι οποίοι μπορούν να συμβάλουν στην αναπτυξιακή διαδικασία. Ως εκ τούτου, η Ο.Κ.Ε. κρίνει ιδιαίτερα θετικό το γεγονός, ότι στην Ανακοίνωση της Επιτροπής προς τα κράτη - μέλη, με την οποία καθορίζονται οι γενικές κατευθύνσεις της Πρωτοβουλίας, ορίζεται ότι οι κοινωνικοί εταίροι και οι ενώσεις πρέπει να εκπροσωπούν τουλάχιστον το 50% της τοπικής εταιρικής σχέσης, ενώ το 30% τίθεται ως ανώτατο όριο για τη συμμετοχή δημόσιων φορέων στη σύνθεση της κάθε Ο.Τ.Δ.

Όμως, η εμπειρία από την εφαρμογή των Leader I και II δείχνει μια έντονη συμμετοχή στη σύνθεση των Ο.Τ.Δ. από αναπτυξιακές εταιρίες, οι οποίες, μάλιστα, σε αρκετές περιπτώσεις ανήκαν στην τοπική αυτοδιοίκηση. Όπως, άλλωστε, αναφέρεται και στο κείμενο του Συμπληρώματος Προγραμματισμού κατά την εφαρμογή της Leader II στο σύνολο των 49 Ο.Τ.Δ., η συμμετοχή των Συνεταιρισμών ήταν άνω του 20% μόνο σε ποσοστό περίπου 45% των Ο.Τ.Δ., η συμμετοχή των ιδιωτών ήταν άνω του 20% σε ποσοστό περίπου 22% των Ο.Τ.Δ. και η συμμετοχή των κοινωνικών φορέων ήταν άνω του 20% σε ποσοστό 6% των Ο.Τ.Δ. Αντίθετα, σε ποσοστό περίπου 40% των Ο.Τ.Δ. η συμμετοχή της Τοπικής και Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης ήταν άνω του 50%.

2. Τα παραπάνω ποσοστά καταδεικνύουν ένα ακόμη σημαντικό θέμα, **το οποίο**

¹⁶ Βλ. Γνωμοδότηση για την “Ανακοίνωση της Επιτροπής προς τα κράτη μέλη με την οποία καθορίζονται οι γενικές κατευθύνσεις για την κοινοτική πρωτοβουλία όσον αφορά την αγροτική ανάπτυξη Leader+” (Δεκέμβριος 1999), CES 1133/99.

αφορά στο βαθμό ενημέρωσης των φορέων που αναφέρθηκαν παραπάνω ως προς τις δυνατότητες συμμετοχής τους στα προγράμματα που προωθούνται μέσω της Πρωτοβουλίας και τους τρόπους εμπλοκής τους με αυτά. Κρίνεται αναγκαίο, επομένως, στην παρούσα προγραμματική περίοδο τόσο η Διαχειριστική Αρχή όσο και οι Ο.Τ.Δ. να εξαντλήσουν όλες τις δυνατότητες ενημέρωσης σε τοπικό επίπεδο και να επιτύχουν τη μεγαλύτερη δυνατή ενεργό συμμετοχή του αγροτικού πληθυσμού. Άλλωστε, βασική συνιστώσα της Πρωτοβουλίας αποτελεί η “εκ των κάτω προς τα άνω” προσέγγιση του σχεδιασμού και της υλοποίησης των έργων και μια τέτοια προσέγγιση δεν είναι δυνατή χωρίς την ευρεία συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού. Για το λόγο αυτό, η Ο.Κ.Ε. εκτιμά, ότι θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στους φορείς που εκ φύσεως είναι σε θέση να εφαρμόσουν αξιόπιστα προγράμματα ανάπτυξης, όπως, για παράδειγμα οι αγροτικοί συνεταιρισμοί και τα επιμελητήρια. Οι τοπικές οργανώσεις και ενώσεις αφουγκράζονται καλύτερα λόγω της εγγυτήτάς τους τα προβλήματα της περιοχής τους και τις ανάγκες της. Η Ο.Κ.Ε. συνιστά **την πλήρη ενημέρωση των τοπικών παραγόντων** σχετικά με τα Μέτρα που προωθούνται μέσω της Leader+ και την **ενθάρρυνση με κάθε δυνατό τρόπο για την ανάληψη πρωτοβουλιών** και την υλοποίηση προγραμμάτων στο πλαίσιο των μέτρων αυτών. Επίσης, πρέπει να παρέχονται στους τοπικούς παράγοντες οι ευκαιρίες να συνεργάζονται όλο και περισσότερο, να επικοινωνούν με τους εθνικούς και ευρωπαϊκούς φορείς και να αναπτύσσουν συμπράξεις. Για τις ενέργειες ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης πρέπει να χρησιμοποιούνται όλα τα πρόσφορα μέσα, όπως για παράδειγμα, φυλλάδια, αφίσες, παρουσιάσεις στα τοπικά μέσα

ενημέρωσης, διοργάνωση ημερίδων και χρήση διαδικτύου.

3. Ένα ακόμη ζήτημα που θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη από τους αρμόδιους φορείς είναι ότι η Leader+ μπορεί να αποτελέσει μια ουσιαστική ευκαιρία ανάπτυξης για τις λιγότερο ευνοημένες περιοχές. Δεδομένου, ότι ο μέγιστος αριθμός των φορέων, που θα αναλάβουν την κατάρτιση και παρακολούθηση των αντίστοιχων προγραμμάτων ανά περιοχή, δεν θα υπερβεί τους 40, **θα πρέπει να εξασφαλιστεί ότι οι χρηματοδοτούμενες δράσεις θα κατανεμηθούν ισότιμα μεταξύ περιοχών που έχουν πραγματική ανάγκη.** Μολονότι ένα πρώτο κριτήριο στον τρόπο κατανομής των κονδυλίων θα μπορούσε να αποτελέσει η διοικητική διαίρεση της χώρας στις 13 περιφέρειες, ωστόσο το κριτήριο αυτό αποδεικνύεται τελικά όχι και τόσο επαρκές, εφόσον η διαίρεση αυτή κρίνεται ότι δεν είναι αντιπροσωπευτική, στο βαθμό που θα έπρεπε, των κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει η χώρα. Η Ο.Κ.Ε. προτείνει την **ισότιμη κατανομή των χρηματοδοτούμενων δράσεων σε περιοχές που έχουν πραγματική ανάγκη**, η οποία θα προκύπτει με βάσει συμφωνημένους δείκτες, και πιθανόν δεν χρηματοδοτούνται και από άλλα κοινοτικά προγράμματα, ώστε η Leader+ να αποτελέσει πραγματικά ουσιαστική ευκαιρία ανάπτυξης για τις λιγότερο ευνοημένες αγροτικές περιοχές.
4. Η Ο.Κ.Ε. εκτιμά ότι θα πρέπει να υπάρξει μέριμνα ώστε **τα σχέδια δράσης που προωθούνται σε μια περιοχή μέσω της Leader+ να διαρθρώνονται γύρω από ένα “κεντρικό” σημαντικό θέμα, που να χαρακτηρίζει την περιοχή.** Με τον τρόπο αυτό αποφεύγεται η παρουσίαση μιας απλής συνάθροισης τοπικών σχεδίων ως συνεκτικού σχεδίου τοπικής ανάπτυξης. Άλλωστε, κατά

τις δύο προηγούμενες προγραμματικές περιόδους, ήταν έντονα τα φαινόμενα χρηματοδότησης δράσεων που είχαν αποσπασματικό χαρακτήρα (όπως, για παράδειγμα, διάσπαρτες αγροτουριστικές μονάδες). Τα προγράμματα που θα αξιολογηθούν και τελικά θα εγκριθούν, πρέπει να καλύπτουν τη συνολική ανάπτυξη της κάθε περιοχής και όχι μεμονωμένες δράσεις που, ίσως, τελικά να ευνοούν προσωπικούς στόχους και σκοπιμότητες. Εκείνο που ρητά πρέπει να ενισχυθεί είναι η πολυτομεακή προσέγγιση, η επιλογή τομέων στους οποίους οι περιοχές παρουσιάζουν φυσική και παραδοσιακή κλίση (όπως, για παράδειγμα, οικόπεδα, χειροτεχνία, μικρές αγροτικές επιχειρήσεις που προωθούν τοπικά προϊόντα ποιότητας παρεχόμενα από τη γεωργία, τη δασοκομία και την αλιεία, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη συνοδευτικών δράσεων που βελτιώνουν την ποιότητα ζωής των αγροτικών περιοχών) και ο πραγματικά ολοκληρωμένος χαρακτήρας των προγραμμάτων.

5. Τέλος, η Ο.Κ.Ε. θεωρώντας ότι οι γυναίκες μπορούν να συμβάλλουν σημαντικά στην ανάπτυξη των μειονεκτικών αγροτικών ζωνών, επικροτεί το γεγονός **ότι η Leader+ έχει ως στόχο την προώθηση ίσων ευκαιριών μεταξύ των δύο φύλων**. Η διασφάλιση της **παραμονής των γυναικών στην ύπαιθρο είναι αναγκαία**, δεδομένου, μάλιστα, του πληθυσμιακού ελλείμματος του αγροτικού χώρου και της εγκατάλειψής του από το γυναικείο, κυρίως, πληθυσμό¹⁷. Η πρόβλεψη των γυναικών, που κατοικούν σε

αγροτικές περιοχές, στην απασχόληση, την εκπαίδευση και την κατάρτιση είναι περιορισμένη. Οι κυριότεροι παράγοντες που περιορίζουν την πρόσβαση είναι οι ακόλουθοι: ανεπαρκείς θέσεις απασχόλησης, μεγάλες αποστάσεις και δυσκολίες μεταφοράς, ακατάλληλες υπηρεσίες και εγκαταστάσεις υποστήριξης, ανισότητες ως προς την κατανομή των ευθυνών σε σχέση με τις οικιακές εργασίες και τις οικογενειακές υποχρεώσεις, χορήγηση χαμηλότερων μισθών σε σχέση με τους άνδρες και συγκεκριμένες πολιτισμικές νοοτροπίες. Άλλωστε, προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος του 57% της απασχόλησης για τις γυναίκες στην Ε.Ε., μέχρι τον Ιανουάριο του 2005¹⁸, πρέπει **οι δράσεις που θα προωθηθούν στο πλαίσιο της Leader+ να ενισχύουν την παραμονή των γυναικών στις αγροτικές περιοχές και να διασφαλίζουν την εξάλειψη των υφιστάμενων διακρίσεων**. Προς την κατεύθυνση αυτή μπορούν να συμβάλουν προγράμματα κατάρτισης σχεδιασμένα με τρόπο που να μην αγνοούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των γυναικών της υπαίθρου (ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, δεξιότητες κ.ά.), τις ανάγκες τους και τις ειδικές συνθήκες υπό τις οποίες ζουν. Επίσης, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν, ήδη, οι γυναικείοι συνεταιρισμοί και ενώσεις, δίδοντας τη δυνατότητα απασχόλησης στην παραγωγή, εμπορία και προβολή προϊόντων που συνδέονται με την τοπική παράδοση και καλλιέργεια και για τα οποία υφίσταται σήμερα σημαντική ζήτηση στην αγορά (όπως, για παράδειγμα, κεντήματα, υφαντά, χαλιά, πήλινα σκεύη, γλυκά του κουταλιού κ.ά.).

¹⁷ Άλλωστε η Ο.Κ.Ε., στη Γνώμη Πρωτοβουλίας νο. 49 για το "Δημογραφικό Ζήτημα" (Δεκέμβριος 2000), έχει επισημάνει ότι "η αύξηση της γονιμότητας θα πρέπει να αναζητηθεί μέσα από μέτρα που στοχεύουν στη συνύπαρξη οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής και στη βελτίωση της κοινωνικο-οικονομικής θέσης της γυναίκας. Υπό την έννοια αυτή, τα μέτρα δημογραφικής πολιτικής δεν θα πρέπει να είναι ανεξάρτητα από τα μέτρα μια ευρύτερης κοινωνικής πολιτικής, η οποία θα στοχεύει στην άρση των ανισοτήτων μεταξύ φύλων και κοινωνικών ομάδων με απώτερο σκοπό την καλύτερη των συνθηκών διαβίωσης για το σύνολο του πληθυσμού".

¹⁸ Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβώνας (Μάρτιος 2000), τα κράτη μέλη δεσμεύθηκαν να επιτύχουν το στόχο της πλήρους απασχόλησης μέχρι το 2010. Προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος αυτός, απαιτείται σταθερή πρόοδος καθ' όλη την ενδιάμεση περίοδο. Για το λόγο αυτό, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στοκχόλμης (Μάρτιος 2001) έθεσε ως ενδιάμεσους στόχους για τα ποσοστά απασχόλησης στην Ένωση, μέχρι τον Ιανουάριο του 2005, το 67% συνολικά και το 57% για τις γυναίκες.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας 1
Συγκεντρωτικός Χρηματοδοτικός Πίνακας ανά Άξονα
και Πηγή Χρηματοδότησης

	Συνολικό Κόστος	Δημόσια Δαπάνη		Κοινοτική Συμμετοχή		Εθνική Συμμετοχή		Ίδια Συμμετοχή	
		ποσό	%	ποσό	%	ποσό	%	ποσό	%
Άξονας Προτεραιότητας 1: Ολοκληρωμένες και Πλοισικού Χαρακτήρα Στρατηγικές Αγροτικής Ανάπτυξης	365.777.778	226.782.222	62	164.600.000	45	62.182.222	17	138.995.556	38
Άξονας Προτεραιότητας 2: Στηρέψη Συνεργασίας Αγροτικών Περιφερειών	12.183.332	9.746.666	80	7.310.000	60	2.436.666	20	2.436.666	20
Άξονας Προτεραιότητας 3: Δικτύωση	2.440.000	2.440.000	100	1.830.000	75	610.000	25	0	0
Άξονας Προτεραιότητας 4: Διαχείριση, Παρακολούθηση, Αξιολόγηση	12.213.333	12.213.333	100	9.160.000	75	3.053.333	25	0	0
Σύνολο	392.614.443	251.182.221	63,97	182.900.000	46,58	68.282.221	17,39	141.432.222	36,02

Πίνακας 2

**Πληθυσμός των Αγροτικών και Μη Αγροτικών Κοινοτήτων
στην Ελλάδα κατά Περιφέρεια**

Περιφέρεια	Αγροτικές Κοινότητες		Μη Αγροτικές Κοινότητες		Σύνολο	
	Πληθυσμός	%	Πληθυσμός	%	Πληθυσμός	%
Αν. Μακεδονίας και Θράκης	300653	52,7	269843	47,3	570496	100
Κεντρικής Μακεδονίας	552355	32,3	1156622	67,7	1708977	100
Δυτικής Μακεδονίας	172649	58,9	120366	41,1	293015	100
Ηπείρου	194695	57,3	145033	42,7	339728	100
Θεσσαλίας	339948	46,3	394898	53,7	734846	100
Ιονίων Νήσων	66070	34,1	127664	65,9	193734	100
Δυτικής Ελλάδας	302335	42,7	405352	57,3	707687	100
Στερεάς Ελλάδας	327403	56,2	254877	43,8	582280	100
Αττικής	105632	3,0	3417775	97,0	3523407	100
Πελοποννήσου	346725	57,1	260703	42,9	607428	100
Βορείου Αιγαίου	112809	56,6	86422	43,4	199231	100
Νοτίου Αιγαίου	111477	43,3	146004	56,7	257481	100
Κρήτης	228032	42,2	312022	57,8	540054	100

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας (βλ. Πρόγραμμα Leader 2000 – 2006)

Στην Ολομέλεια της 16^{ης} Ιουλίου 2002 παρέστησαν τα κάτωθι Μέλη
της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής:

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Καθηγητής Ανδρέας Κιντής

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΙ

Πολίτης Δημήτρης
Γ.Σ.Ε.Ε.

Λιόλιος Νικόλαος
Μέλος Δ.Σ. ΠΑ.Σ.Ε.Γ.Ε.Σ.

Κυριαζής Δημήτριος
πρώην Πρόεδρος Σ.Σ.Ε.Β.

Α΄ ΟΜΑΔΑ

Μπελαντάκης Ζαχαρίας
Μέλος Δ.Σ. Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.
σε αναπλήρωση του
Αβραμίδη Νικολάου
Συμβούλου Δ.Σ. Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Ρερρές Κυριάκος
Γενικός Διευθυντής
Πανελληνίας Ομοσπονδίας Ξενοδόχων
σε αναπλήρωση του
Καλλίγερου Γεράσιμου
Γενικού Γραμματέα Π.Ο.Ξ.

Κεφάλας Χαράλαμπος
Εκπρόσωπος Ε.Σ.Ε.Ε.

Μαστρογιάννης Αναστάσιος
Εκπρόσωπος Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Μότσος Γεώργιος
Μέλος Δ.Σ. Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Σκορίνης Νικόλαος
Μέλος Δ.Σ. Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Ραδαίος Κωνσταντίνος
Ένωση Ελληνικών Τραπεζών
σε αναπλήρωση του
Τσατήρη Γεωργίου
Ένωση Ελληνικών Τραπεζών

Χαντζαρίδης Κωνσταντίνος
Εκπρόσωπος Ε.Σ.Ε.Ε.

Β΄ ΟΜΑΔΑ

Αριστειδόπουλος Ιωάννης
Γ.Σ.Ε.Ε.

Αυγητίδης Ελευθέριος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Βουλγαράκης Δημήτριος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Σπανού Δέσποινα
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.
σε αναπλήρωση του
Βρεττάκου Ηλία
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Γκούβερη Ρέα
Γ.Σ.Ε.Ε.

Κόλλιας Κωνσταντίνος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Κωνσταντινίδης Ιωάννης
Γ.Σ.Ε.Ε.

Λαιμός Στέφανος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Μίχας Ιωάννης
Γ.Σ.Ε.Ε.

Ξενάκης Βασίλειος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Παπαντωνίου Κωνσταντίνος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Μπάργος Αλέξανδρος
Γ.Σ.Ε.Ε.
σε αναπλήρωση του
Πολυζωγόπουλου Χρήστου
Προέδρου Γ.Σ.Ε.Ε.

Σκαρμούτσος Διονύσιος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Γ΄ ΟΜΑΔΑ

Αλεξόπουλος Παναγιώτης
Εκπρόσωπος Οικονομικού
Επιμελητηρίου Ελλάδος

Βαγιωνάς Δημήτριος
Εκπρόσωπος Π.Ι.Σ.

Γιατράκος Νικόλαος
Αναπληρωτής Δήμαρχος Αθηναίων

Κοιμήσης Απόστολος
Εκπρόσωπος Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.

Τσεμπερλίδης Νικόλαος
Πρόεδρος Δ.Σ. ΚΕ.Π.ΚΑ.

Τσανικλίδης Φώτης
Εκπρόσωπος Γεωτεχνικού
Επιμελητηρίου Ελλάδος

ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

Γρηγόριος Παπανίκος

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ & ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε.

Για κάθε πληροφορία σχετικά με το έργο και τη λειτουργία της Ο.Κ.Ε. είναι στη διάθεσή σας το Τμήμα Δημοσίων & Διεθνών Σχέσεων της Επιτροπής, υπό τη διεύθυνση της κας Μάρθας Θεοδώρου.

Τηλ.: (210) 9249510-2, Fax: (210) 9249514, e-mail: iproke@otenet.gr